

SAMENVATTENDE BEHANDELING RAPPORT IN RAADSCOMMISSIE BME VAN 13 JANUARI 2011 (HIERNA: UIT HET VASTGESTELDE VERSLAG).

8D. Rekenkamercommissie Emmen (RKE): Tuinbouw in de gemeente Emmen (ontwikkeling van het Rundedal)

PvdA vindt het lastig om de feiten te vinden in het onderzoek, omdat het op interviews is gebaseerd. Ook de eerste wethouder en de projectleider ontbreken als geïnterviewden in het rapport, die ook nadrukkelijk van de hoed en de rand weten. Wel waardeert de fractie het uitgebreide werk van de RKE. Volgens het rapport leefde Emmen in de veronderstelling dat het een aantrekkelijk tuinbouwgebied was voor tuinders uit West-Nederland; anderzijds is volgens de PvdA ook niet onderbouwd dat het niet zo is. Dit heeft ook te maken met de tijdsgeest van toen en de ministeriële toezeggingen.

Wakker Emmen vraagt of de PvdA-fractie nu een nieuw onderzoek aan het presenteren is. De PvdA trekt andere conclusies uit het onderzoek. Dat is toch niet de bedoeling? De RKE heeft haar bevindingen weergegeven, niet de PvdA.

PvdA zou andere conclusies kunnen trekken uit dezelfde teksten dan de RKE. Want de eerste wethouder en de projectleider, relevante personen in het proces, niet zijn geïnterviewd.

Wakker Emmen twijfelt niet aan de relevantie van die personen, maar wenst het RKE-onderzoek te bespreken zoals het er nu ligt en niet met veronderstellingen.

PvdA heeft ook geen veronderstellingen neergelegd, maar het onderzoek in de context geplaatst zoals de fractie die leest. En dat gaat het ook over de tijdsgeest ten tijde van de besluiten en het gewijzigde Rijksbeleid. Nergens uit het onderzoek blijkt onomstoten of Emmen indertijd al dan niet een aantrekkelijk tuinbouwgebied was.

SP vraagt of op grond van de uitbreiding van het Rundedal en de leegloop van het bestaande areaal is te concluderen dat Emmen misschien inderdaad wel geen aantrekkelijk tuinbouwgebied is.

PvdA vindt dat die conclusie aan SP zelf is. In het rapport staat nergens dat het niet zo is. In 1998 waren ook alle beschikbare tuinbouwgronden verkocht en volgens de reactie van het college wordt dit wel degelijk ondersteund door rapporten uit die tijd. Omdat deze reactie nogal afwijkt van het standpunt van de RKE vraagt de **PvdA** zich af of alle informatie wel beschikbaar c.q. opgevraagd is. Verder heeft de fractie waardering voor het werk van de RKE en zijn haar adviezen waardevol zoals die over het bestuurlijke en ambtelijke eigenaarschap van grote projecten in relatie tot eenduidige verantwoordelijkheden. De bevindingen over het naïeve ondernemerschap van het college deelt de **PvdA** niet, want die is ook op de raad te betrekken. Zij heeft immers ingestemd met alle besluiten rond het Rundedal.

CDA noemt het RKE-rapport niet echt genuanceerd. Teksten als *'onjuiste vooronderstellingen'*, *'onvoldoende risicoanalyse'*, *'onbewust meer risico nemen'*, *'te veel naïviteit en ondernemerschap'*, *'de acquisitie is buitengewoon onsuccesvol geweest'*, *'vermeende voordelen van Emmen als vestigingsplaats'* komen erg zuur over en dragen niet bij aan een dialoog om er lering uit te trekken.

Toch is de **CDA**-fractie de RKE zeer erkentelijk voor de adviezen. Opnieuw is men erop gewezen dat de doelen en resultaten zo concreet mogelijk moeten worden opgesteld en dat er een eenduidige eigenaar voor de uitvoering van het project wordt aangewezen. Het **CDA** vindt dat dat niet alleen op bestuurlijk maar ook op ambtelijk niveau moet gebeuren. De fractie kan zich voorstellen dat het college al bezig is met het door RKE aanbevolen onderzoek naar de toekomst van het Rundedal.

Wakker Emmen zegt in tegenstelling tot de PvdA en het CDA heel tevreden te zijn over de onderzoeksresultaten. De fractie vindt het belangrijk dat de conclusies integraal worden overgenomen omdat zij zeer waardevol zijn – ook richting de toekomst. Wat hebben B&W tot nu toe met de aanbevelingen gedaan? Welke maatregelen heeft men genomen naar aanleiding van de RKEconclusies? Graag ook een evaluatie van de huidige situatie en ontwikkeling van het Rundedal.

VVD meent net als het CDA dat de RKE nogal zuur is in de kritiek. Ook ontbreken er relevante geïnterviewden. Een paar aanbevelingen zijn inmiddels al overgenomen zoals het inhuren van Twynstra Gudde als raadsadviseur. Alleen het eigenaarschap van het project verdient nu expliciete aandacht volgens de fractie. Graag een reactie van het college.

D66 heeft het idee dat de conclusies hout snijden, maar kan niet overal de link vinden met de bevindingen van de RKE. Blijkbaar is de materie zo gevoelig gezien de vele correspondentie over en weer tussen de RKE en het college. Hoe komt dat? **D66** kan niet zien wat er ten gevolge van de correspondentie aan de eerste rapportversie is gewijzigd. De laatste rapportversie is stellig in haar stellingname, minder stellig in de bewijsvoering, maar de conclusies zijn ijzersterk. Hoe gaat het nu verder met de ontwikkeling van het Rundedal?

DOP merkt dat dit een gevoelig en pijnlijk dossier is, gezien de reactie van de collegepartijen en de uitgebreide briefwisseling met het college na de eerste versie. Maar de **DOP** vindt het een bijzonder goed rapport en hoopt dat elke politieke partij ervan overtuigd is dat men vooraf kritischer moet zijn bij grote projecten. Daar is de **DOP** al een paar jaar geleden mee begonnen.

SP vindt sommige conclusies iets te scherp verwoord. Zo wil de fractie geen van de wethouders als 'naïef' betitelen. Maar de discussie moet zich toespitsen op wat de gemeente van de Rundedalontwikkeling moet leren. Hoe moet het indertijd onvoorzichtige omgaan door B&W met risico's worden weerspiegeld in de lopende projecten? De **SP** ziet overeenkomsten in de toonzetting tussen het Rundedal-rapport en wat Twynstra Gudde heeft geschreven over het Atalantaproject. Niet alleen het college, ook de raad is het nodige te verwijten, die overal mee heeft ingestemd.

Wakker Emmen vraagt om een verduidelijking van het laatste.

SP heeft niet gezegd dat elke fractie met de ontwikkeling van het Rundedal had ingestemd, wel heeft het meerderheidsbesluit van de raad over de collegevoorstellen tot de in het rapport beschreven situatie geleid.

VVD vraagt of er gezien bijv. de steeds uitgebreidere risicoparagraaf in de Atalanta-begroting nog steeds sprake is van dezelfde situatie als indertijd bij het Rundedal.

SP vindt de toonzetting van de RKE overeenkomen met die van Twynstra Gudde en hoopt dat college én raad er alles aan willen doen om te voorkomen dat er over 5-10 jaar eenzelfde rapport over het Atalantaproject moet worden geschreven.

LEF! merkt dat dit een gevoelig onderwerp is omdat het te maken heeft met ambities en stellingnames van politieke partijen uit het verleden. Vaak is pas achteraf vast te stellen of strategische keuzes al dan niet juist zijn geweest. Gezien het landelijke tuinbouwbeleid, de ingewonnen adviezen en de ambities van raadsfracties is met volle overtuiging het Rundedal-traject ingestapt. Gelet op het eindresultaat moet men de ogen niet sluiten voor gevoeligheden, maar er wel begrip voor hebben. Met name de zuiverheid van de feiten en de eruit te trekken lering richting de toekomst zijn van belang. De komende raadsperiode moet alles erop gericht worden om van het Rundedal een groot succes te maken.

SP vraagt hoe **LEF!** het laatste voor zich ziet.

LEF! herinnert aan de tijdens de begrotingsraad ingediende, zeer heldere motie. Het is nu aan de verantwoordelijk wethouder om alsnog een groot succes van het Rundedal te maken.

GroenLinks vindt het rapport, inclusief de conclusies en aanbevelingen, heel duidelijk, waarvoor de complimenten. Het bevestigt de fractie in haar mening dat het Rundedal één grote mislukking is en dat naar een andere invulling van het gebied moet worden gezocht. **GroenLinks** onderschrijft de termen 'naïviteit' en 'onvoldoende regie' in het rapport, die overeenkomen met de werkelijkheid. Dit soort grote ontwikkelingen moet voortaan beter worden overdacht voordat de gemeente er verder mee gaat. Heel vaak blijkt dat toezeggingen van het Rijk onvoldoende worden nagekomen. De fractie gaat ervan uit dat het raadsvoorstel naar aanleiding van het RKE-rapport ook zal ingaan op de toekomst van het Rundedal.

ChristenUnie uit zijn waardering over de tijd en energie die in het rapport zijn gestoken. Het Rundedal was bij zowel college als raad boven elke twijfel verheven, omdat het concept zeer vernieuwend was, er gebrek was aan tuinbouwgrond in Emmen en Den Haag deed een beroep op Emmen. Na het raadsbesluit is het project uit zicht verdwenen. Dit is de normale gang van zaken omdat het bij B&W de uitvoering inging. In die fase zijn de problemen ontstaan.

Wakker Emmen vraagt hoe de ChristenUnie i.c. de toezichthoudende rol van de raad ziet. De ChristenUnie lijkt afstand te willen nemen van de uitvoeringsfase.

ChristenUnie vindt dat de toezichtsrol van de raad buiten kijf staat. Maar na een raadsbesluit vindt de uitvoering plaats. Die is hier erg traag verlopen en veel onderdelen verliepen niet voorspoedig. Aan het probleemeigenaarschap van B&W (eenduidige verantwoordelijkheid, controle op risico's) heeft inderdaad het nodige geschort, zoals het rapport heel duidelijk beschrijft. Wel ontbreekt de historische context, die alleen in het begin wordt genoemd. Het begrip 'groepsdenken' is onzin: de tijdsgeest rond 1998 was compleet anders dan die nu is. Daarmee is de eerste aanloopfase naar de besluitvorming toe niet verkeerd geweest volgens de fractie.

DOP memoreert dat minister Brinkhorst zelf is aangeschoven bij de gemeentevergadering en het vuurtje aanwakkerde. De afsluiting van de tuinbouwgebieden in het westen en de beloofde overloopgebieden hebben allemaal niet plaatsgehad. En de westerse tuinders hadden een machtspositie. Door al die vele verwachtingen heeft de gemeente zich op het verkeerde been laten zetten. Is het daarom wellicht nog een idee om een claim in te dienen bij het ministerie? Gezien de verstrekte Rijkssubsidie is dit laatste ook weer niet verstandig.

ChristenUnie bevestigt dat er desondanks in Noord-Holland een nieuw gebied is geopend, waardoor het animo voor Emmen sterk afnam. Daar was ten tijde van het raadsbesluit nog geen zicht op. De fractie betreurt dat enkele voor het beginstadium cruciale personen niet zijn geïnterviewd. Dan had qua gevoelswaarde tot verdieping van het rapport geleid, dat nu een wat zuur en belerend karakter heeft.

CDA memoreert dat de RKE de vraagstelling in haar onderzoeksmethodiek loskoppelt van de tijdsgeest. Dan is het logisch dat RKE met andere conclusies komt. Daarom is het **CDA** blij met de nuancering van met name de ChristenUnie en de DOP.

SP vindt dat de discussie zich nu toespitst op wie de schuld heeft. Maar belangrijker vindt men de vraag waarom het project ondanks het volledige fiat van college en raad tóch misging.

VVD ziet in de grafiek op blz. 8 heel duidelijk dat aan het einde van het project de productiecapaciteit toeneemt, maar het aantal vierkante meters een daling vertoont. Dat is iets wat in 1999 niet was te voorzien en dit effect werd versterkt toen andere gebieden ineens wél opengingen. Als men dat soort risico's wil meenemen in grote projecten kan er nooit meer iets grootschaligs worden uitgevoerd in de gemeente.

SP deelt die kernconclusie, maar niet dat er helemaal niets meer moet gebeuren. Wel moet de gemeente voortaan minder als ondernemer optreden. De fractie zoekt daar een deel van de oorzaak in. Ook bij het Atalantaproject is een belangrijke geldschieter weggefallen maar gaat de gemeente door alsof er helemaal niets is veranderd. **SP** ziet parallellen in de risico's en is teleurgesteld dat geen andere fractie hierop wijst.

BGE is altijd zeer kritisch geweest over de ontwikkeling van het Rundedal. De toenmalige CDAwethouder Klaver deed toezeggingen over vijf tuinders. Wat stellen al die mooie

praatjes nu nog voor? **BGE** ziet dit als list om de raad over te halen. De fractie kan instemmen met alle conclusies en aanbevelingen, maar die gelden eigenlijk voor alle grote projecten. Men gaat ervan uit dat bij de nieuwe grote projecten hier voortaan rekening mee wordt gehouden. Gaat het college die en ook lopende projecten als Atalanta, Noorderplein en Delftlanden opnieuw tegen het licht houden? Zo nee, wat voor zin heeft het dan om in te stemmen met de aanbevelingen voor de toekomst? Doelen, resultaten en eenduidige verantwoordelijkheden moeten zowel voor college als raad volledig SMART c.q. ingevuld zijn. Gaan er bij het Atalantaproject niet te veel wethouders over en hoe gaan B&W verder met het Rundedal?

Reactie college

Wethouder Houwing schetst dat in de beginfase de ontwikkeling boven alle twijfel was verheven. Er kwam een kans voorbij, de gebieden in Klazienaveen waren al uitgegeven, het Rijk zocht overloopgebieden en het Rundedal was daar een van. Dat is indertijd breed omarmd en werd ook bevestigd door het Rijk met een forse subsidie van ruim € 19 mln. Ook de bestaande tuinders in de gemeente waren zeer erkentelijk voor de verwachte groei in de massa en de extra werkgelegenheid. Met de kennis van nu is het natuurlijk gemakkelijk oordelen over hoe het anders had gekund: de tuinbouw is in tien jaar ingrijpend veranderd. Als het college de ontwikkeling destijds niet had aangedurfd, had men heel veel kritiek over zich heen gehad. Natuurlijk moet men kritisch zijn over waarop het project is uitgedraaid, maar dat moet wel tegen de tijdsgeest worden afgezet. In 1998-2000 had de gemeente heel veel invloed op de sturing, maar als de markt of cofinanciers er niet zijn, valt er weinig te sturen. Het laatste geldt ook voor het huidige Rundedal, al willen B&W proberen er alsnog een succes van te maken. Of dat in vier jaar tijd zal lukken zoals LEF! wil, daar is het college heel nuchter en realistisch in.

LEF! is het helemaal eens met het laatste. Maar in de vorige raadsperiode zat de clash tussen de VVD-fractie en de toenmalig wethouder niet alleen in verschillen van inzicht, maar ook op persoonlijk vlak. Nu de VVD met een eigen wethouder die plek inneemt, zit er dan ook een verantwoordelijkheid aan vast om een succes van het Rundedal te maken. Men moet de gevoeligheden niet uitbuiten en ook niet de ogen ervoor sluiten, maar **LEF!** wil daar wel helder over zijn.

Wethouder Houwing deelt deze mening absoluut niet. Het college bestaat uit een collegiaal bestuur en zij geeft het standpunt van het college weer. B&W herkennen de gevoeligheden in het rapport, maar interpreteren die anders. **Wethouder Houwing** heeft bewust haar verantwoordelijkheden genomen voor de portefeuille land- en tuinbouw, ook met de wetenschap van dit rapport en dat over het Energiebedrijf Rundedal.

LEF! begrijpt deze redenering, maar denkt ook dat de wethouder het standpunt van de LEF!-fractie begrijpt. **Wethouder Houwing** denkt dat haar reactie duidelijk genoeg was. De tuinbouw komt uit een diep dal en krabbelt voorzichtig weer omhoog. Zo is net een akkoord getekend met acht tuinders uit Erica om naar aardwarmte te gaan boren. Ook in Klazienaveen en in het stadscentrum van Emmen wordt naar die mogelijkheid gekeken. De negatieve publiciteit rond het Rundedal doet geen recht aan de positiviteit en toekomstgerichtheid van de tuinbouwsector in Zuidoost-Drenthe. En die drijven het college om alsnog een succes te maken van het Rundedal.

SP is ook voor positiviteit, maar dat moet bij de bespreking van het RKE-rapport gezien de conclusies niet het belangrijkste aspect zijn.

Wethouder Houwing sluit haar ogen niet voor wat er is gebeurd en evenmin voor de leerpunten, maar het is ongelooflijk belangrijk dat met de tuinders en LTO Noord tot een heldere visie moet worden gekomen over de toekomst van de tuinbouw en de plek van de gemeente Emmen daarin.

D66 begrijpt dat de wethouder nu uitwijdt over gevoeligheden e.d., maar wil ook graag antwoord op de gestelde vragen.

Wethouder Houwing denkt niet te kunnen antwoorden op alle vragen, omdat het geen rapport is van het college, maar van de RKE. Het is aan de raad of zij een raadsvoorstel wenst om de conclusies en aanbevelingen uit het rapport over te nemen.

Moet **SP** uit de agendawijziging begrijpen dat het college zich volledig herkent in de conclusies en aanbevelingen?

Wethouder Houwing herinnert aan de opdracht van de raad om het eerder geformuleerde raadsbesluit terug te nemen, dus neemt aan dat de discussie nog eens terugkomt. Daarom beperkt het college zich nu tot de informatieve vragen.

Wakker Emmen verzoekt de wethouder de concreet gestelde vragen ook concreet te beantwoorden. De rest van de discussie lijkt de fractie nu zinloos.

Wethouder Houwing vervolgt de beantwoording. De verkenning naar de toekomst van het Rundedal vindt plaats in een ambtelijke werkgroep en daarin zullen alle mogelijke opties de revue passeren. De werkgroep wordt aangestuurd door de Stuurgroep Tuinbouw, bestaande uit de wethouders Houwing, Arends en Sleeking. De ontwikkeling van de Wereldse Tuinen speelt zich af in het gebied-Klazienaveen zelf en is daarmee geen onderdeel van de verkenning van het Rundedal sec. Een nieuwe invulling geven aan 170 ha. is geen geringe opgave. Dat kan niet zonder marktpartijen, gezien ook andere gebiedsontwikkelingen en aspecten als krimp op het platteland en de behoefte aan industrieterreinen en agrarische gronden. **CDA** vindt met name de eenduidige verantwoordelijkheid voor grote projecten van belang: naast een ambtelijk projectleider moet er altijd een ambtelijke opdrachtgever op directieniveau zijn. De reactie daarop van B&W is van belang voor de richting die de raad kiest. **Wethouder Houwing** weet dat er altijd al sprake is van ambtelijk opdrachtgeverschap bij grote projecten; ook is er een projectbureau aanwezig in de organisatie.

CDA haalt het rapport aan, waarin wordt geconcludeerd dat er wel een ambtelijke opdrachtgever is, maar deze geen inhoudelijke verantwoordelijkheid draagt. Delen B&W die conclusie? **Wethouder Houwing** antwoordt dat B&W eindverantwoordelijk zijn. Vaak zijn meerdere wethouders betrokken bij grote projecten vanuit hun individuele portefeuille, maar er is altijd één wethouder die eindverantwoordelijke is. Dat was in het verleden zo en dat is nu niet anders. **GroenLinks** stelt voor hier niet veel langer over door te discussiëren. Er moet nu een raadsvoorstel komen waarover de raad kan beslissen.

Burgemeester Bijl is het hiermee eens. Op basis van de inbreng van de raad zal het college met een reactie komen. Bij de bespreking kan men ingaan op de vragen van de raad.

Wethouder Arends noemt nog het projectmanagementteam, waaronder projectleiders hangen die aan de teamleider moeten rapporteren bij kleinere projecten. Daarnaast zijn er grote projecten waar een directeur van de dienst de opdrachtgever is en aan het college rapporteert. Los van dat meerdere wethouders vanuit hun portefeuille de sturing van een groot project verzorgen, is het collegiale bestuur als geheel verantwoordelijk voor een groot project. De door de RKE aanbevolen verantwoordelijkheden en rapportagestructuren zijn bij grote projecten al als zodanig doorgevoerd. **CDA** bevestigt dat duidelijk moet zijn wie vanuit de ambtelijke organisatie verantwoordelijk moet zijn voor een groot project. Bij het Atalantaproject heeft de directeur van de Dienst Beleid aangegeven niet verantwoordelijk te zijn voor de inhoud, maar alleen voor het proces. De fractie begrijpt dat ook aan de inhoudelijke verantwoordelijkheid aandacht wordt besteed in de verkenning van de tuinbouw. Dat wil men ook in de raadsvoordracht als zodanig terugzien.

Wethouder Arends voegt toe dat bij de aankoop van de 170 ha. is gehandeld in de toenmalige tijdsgeslacht. Het grote breekpunt in het geheel is geweest dat het Rijk haar beleid heeft veranderd en dat de tuinbouwwereld ingrijpend is veranderd door de plots snel stijgende energielasten.

Wakker Emmen vraagt welke maatregelen B&W hebben genomen om met dergelijke beleidswijzigingen om te gaan.

Wethouder Arends zegt dat als geen helder beeld is over toekomstige veranderingen, men hier ook niet op kan inspelen. Het college van Emmen ging en gaat uit van een betrouwbare overheid en dat gold en geldt wat het college betreft ook voor het Rijk.